
MIKROKLIMATO TYRIMO VILNIAUS „RŪTA“ LOPŠELYJE-DARŽELYJE REZULTATAI

Tyrimą atliko Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Ikimokyklinio ugdymo skyrius. Tyrimo forma – laisvai pasirenkama anoniminė apklausa. Klausimynai suderinti su Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Duomenų apsaugos skyriaus ir Vilniaus pedagoginės psichologinės tarnybos specialistais.

Tyrimo laikas – 2021 m. spalio mėn.

Tyrimo dalyvavo ir klausimynus užpildė 41 (79 proc.) lopšelio-darželio darbuotojas (iš 52) ir 13 (11 proc.) ugdytinių šeimos atstovų (iš 115, kuriems buvo išdalinti pranešimai, išskyrus pirmais metais pradėjusių lankyti vaikų šeimas). Pažymėtina, kad apklausos buvo atliekamos vadovaujantis Duomenų apsaugos skyriaus rekomendacijomis – darbuotojams buvo išdalintos popierinės anketos, o tėvams buvo išdalinti informaciniai pranešimai, kad bus tiriamas mikroklimatas ir norintys dalyvauti galėjo informuoti Savivaldybės atstovą el. paštu, kad sutinka dalyvauti tyrime ir norėtų gauti apklausos anketą jo nurodytu el. pašto adresu. Buvo gauta tik 18 sutikimų, kad norėtų dalyvauti, iš jų 13 atsakė į apklausos klausimus.

Atliktos apklausos pagrindu ugdymo įstaigoje bus rengiamas mikroklimato gerinimo planas. Suderinus jį su įstaigos taryba, darželio grupių tėvų komitetu atstovais ir pristacius darbuotojams, jis bus įgyvendinamas ir pagal poreikį koreguojamas.

Žemiau pateikiama apklausos rezultatų suvestinė.

VILNIAUS LOPŠELIO-DARŽELIO „RŪTA“ DARBUOTOJŲ APKLAUSA

Analizuojant įstaigos mikroklimatą svarbu įvertinti vyraujančią psichologinę atmosferą, kuri priklauso nuo darbuotojų emocinės būsenos, darbo sąlygų, santykių su administracija ir kolegomis, įstaigos darbo kultūros. Neretai kolektyvo santykiams grupėje įtaką daro vadovų autoritetas ir vadovavimo stilius bei metodai.

Klausimyną darbuotojams sudaro 27 privalomi teiginiai, kuriuos buvo prašoma įvertinti skalėje nuo 1 iki 5, kai 1 – visiškai nesutinku, 2 – nesutinku, 3 – iš dalies sutinku, 4 – sutinku, 5 – visiškai sutinku, ir 4 laisvai pasirenkami atviri klausimai. Apklausoje dalyvavo 41 respondentas, vieno

* atsakymai į atvirus klausimus neverčiami procentine išraiška.

respondento atsakymo vertė procentine išraiška* sudaro 2,4 proc. Analizuojant atsakymus procentinė vertė suapvalinta iki vienetų.

Mikroklimatas ir santykiai su vadovu.

Didžioji dalis apklausoje dalyvavusių ugdymo įstaigos darbuotojų pažymi, jog jų darbe mikroklimatas yra geras (visiškai sutinka – 39 proc., sutinka – 39 proc., iš dalies sutinka – 20 proc., nesutinka – 2 proc.) bei dirbdami savo darbą, nesusiduria su psichologiniu ar kitokiu smurtu (visiškai sutinka – 54 proc., sutinka – 15 proc., iš dalies sutinka – 19 proc.). Nors analizuojant gautus respondentų rezultatus, paaiškėja, kad 12 proc. darbuotojų patiria psichologinį ar kitokį smurtą.

Vertinant darbuotojo ir vadovo santykį, rezultatai parodo, jog 90 proc. respondentų mano, kad jų darbe santykiai su vadovu yra grindžiami tarpusavio pasitikėjimu ir pagarba (visiškai sutinka – 49 proc., sutinka – 34 proc., iš dalies sutinka – 7 proc.). Tačiau tyrimo duomenys atskleidžia, jog darbe pasitaiko konfliktų tarp darbuotojų ir vadovo (visiškai sutinka – 5 proc., sutinka – 8 proc., iš dalies sutinka – 10 proc.). Nors 68 proc. tyrime dalyvavusių dalyvių pažymi, jog nėra vadovo ignoruojami ar nepagrįstai nuvertinami (visiškai nesutinka – 46 proc., nesutinka – 22 proc.), bet likusieji 32 proc. respondentų laikosi priešingos nuomonės. Remiantis tyrimo gautais duomenimis, paaiškėja ir tai, jog 19 proc. tyrime dalyvavusių respondentų pripažįsta, jog vadovas nevertina visų darbuotojų vienodai. Vienas iš šių teiginių pagrindžiančių respondentų laikosi šios nuomonės, paminėdamas, jog: *„ne visi darbuotojai lygiavertes teises turi, ne visais gali pasitikėti“*. Tačiau kitas respondentas atskleidžia ir neigiamą vienodo darbuotojų vertinimo pusę: *„Vertinamos vienodai mokytojos, nors jų darbo našumas ir krūvis skiriasi. Atlyginimas daug turinčių patirties didesnis už tų, kuriems trūksta patirties, bet dirba daugiau“*.

Darbuotojų motyvavimas.

Tyrimo gauti rezultatai rodo, jog didžioji dalis darželyje dirbančių darbuotojų pakankamai gauna dėmesio jų motyvavimui ir skatinimui (visiškai sutinka – 44 proc., sutinka – 24 proc., iš dalies sutinka – 24 proc., nesutinka – 8 proc.), taip pat net 95 proc. tyrime dalyvavusių respondentų pažymi, jog darželio administracija skatina juos dalyvauti mokymuose bei įgyti naujų įgūdžių (visiškai sutinka – 49 proc., sutinka – 36 proc., iš dalies sutinka – 10 proc.). Nustatyta, jog 6 proc. respondentų nesutinka su teiginiu, jog jų nuomonė yra svarbi, organizuojant darbą (visiškai nesutinka – 3 proc., nesutinka – 3 proc.). Vertinant administracijos atvirumą pokyčiams ir naujovėms, atskleidžiama, jog didžioji dalis darbuotojų

pažymi, jog ji yra pakankamai atvira (visiškai sutinka – 34 proc., sutinka – 37 proc., iš dalies sutinka – 22 proc., nesutinka – 7 proc.).

Darbuotojų santykiai.

Analizuojant respondentų pateiktus atsakymus, paaiškėja, jog atliekant darbą, visi kolegos geranoriškai bendradarbiauja. Tačiau vertinant kolektyvo aplinką, atsiskleidžia, jog 26 proc. darbuotojų jaučia kolektyve vyraujančią įtampa (visiškai nesutinka – 46 proc., sutinka – 28 proc., iš dalies sutinka – 26 proc.). Tai patvirtina ir kiti gauti rezultatai, kurie parodo, jog 31 proc. respondentų sutinka, jog darželyje yra darbuotojų, kurie nuolatos konfliktuoja ir kelia įtampą (visiškai sutinka – 3 proc., sutinka – 5 proc., iš dalies sutinka – 23 proc.). Vienas iš respondentų, šią nuomonę pagrindžia paminėdamas, jog: „Yra kolegų, kurie sugeba savo nuotaikomis paveikti mano nuotaiką, kartais nuvertina ar gali netgi įžeisti, elgiasi nevisai kolegiškai“. Tačiau analizuojant konfliktų dažnumą darbe tarp darbuotojų, paaiškėja, jog didžioji dalis respondentų nesutinka, jog jie pasitaiko dažnai (visiškai nesutinka – 49 proc., nesutinka – 32 proc.), bet 19 proc. darbuotojų visgi laikosi priešingos nuomonės.

Darbo organizavimas ir grįžtamasis ryšys.

Vertinant gautus rezultatus apie vadovo darbo organizavimą, išaiškėja, jog didžioji dalis respondentų mano, jog vadovas imasi pakankamai priemonių nuolatiniam darbo organizavimo tobulinimui (visiškai sutinka – 37 proc., sutinka – 29 proc., iš dalies sutinka – 29 proc., nesutinka – 5 proc.) ir tik 10 proc. respondentų nesutinka, jog vadovas periodiškai, sistemingai pateikia informaciją apie veiklos rezultatus, vykdomus projektus, planuojamas veiklas, teikia informaciją aktualiais klausimais. Gauti duomenys, kuriose vertinamas priemonių pakankamumas ir aprūpinimas patalpomis, atskleidžia, jog 88 proc. dalyvavusių respondentų jaučiasi pakankamai aprūpinti jomis, vykdant savo darbo funkcijas. Vienas darbuotojas, sutikdamas, jog priemonių pakanka, pamini, jog: „*Individualiai trūksta inventoriaus grupėms. Išmaniųjų lentų arba projektoriaus. Trūksta priemonių ugdymo veikloms. Trūksta dauginimo aparato padauginti užduotėlėms*“. Panašios nuomonės laikosi ir kitas respondentas, kuris nurodo, jog priemonių darbe yra pakankamai, tačiau atvirame klausime pabrėžia, jog darželyje trūksta: „interaktyvių ugdymo priemonių“.

Analizuojant respondentų atsakymus apie vadovo grįžtamąjį ryšį nustatyta, jog 95 proc. gauna vadovo palaikymą ir yra vertinami bei sulaukia grįžtamojo ryšio jiems aktualiais klausimais. Apklausos duomenys taip pat parodo, jog darbuotojų pareigos yra aiškiai apibrėžtos, o papildomi darbai būna

* atsakymai į atvirus klausimus neverčiami procentine išraiška.

suderinami asmeniškai (visiškai sutinka – 49 proc., sutinka – 28 proc., iš dalies sutinka – 18 proc.). Didžioji dalis respondentų pažymi, jog tokių papildomų darbų gauna retai (visiškai nesutinka – 26 proc., nesutinka – 17 proc.), nors 31 proc. respondentų su tuo nesutinka. Tačiau 78 proc. dalyvavusių respondentų yra patenkinti esamų darbų paskirstymu bei atsiskaitymo už atliktus darbus sistema (visiškai sutinka – 39 proc., sutinka – 39 proc., iš dalies sutinka – 16 proc.).

Darbuotojų komunikacija su administracija.

Nustatyta, jog didžioji dauguma respondentų yra patenkinti komunikavimo tarp administracijos ir darbuotojų priemonėmis (visiškai sutinka – 40 proc., sutinka – 34 proc., iš dalies sutinka – 21 proc.), nors 45 proc. pažymi, jog darželyje nėra pakankamai aiški ir efektyvi komunikacija (sutinka – 16 proc., iš dalies sutinka – 29 proc.).

Tiriant darbuotojų ir vadovo komunikaciją tarpusavyje, respondentų gauti atsakymai atskleidžia, jog jie gali laisvai kreiptis į darželio vadovą ir net 90 proc. respondentų yra skatinami išsakyti savo nuomonę visais rūpimais klausimais. Tačiau 42 proc. tyrime dalyvavusiųjų pripažįsta, jog darbuotojai nelinkę išsakyti savo nuomonės dėl to, jog nenori turėti problemų.

Respondentai pildydami apklausą, galėjo pasirinktinai atsakyti į 4 atviro tipo klausimus. Atviro tipo klausimams buvo panaudotas nebaigto sakinio metodas ir pasiūlyta pabaigti teiginius:

- Mane džiugina, kad darbe...
- Mane liūdina, kad darbe...
- Manau, kad darželiui trūksta...
- Kita informacija, kuria norėčiau pasidalinti.

Analizuojant gautus atvirus klausimus, paaiškėja, jog beveik pusė apklaustųjų – 20 iš 41 tyrime dalyvavusių darbuotojų, džiaugiasi gerais santykiais su kolektyvu, palankiomis darbo sąlygomis, jaučiasi vertinami vadovo, gali save realizuoti. Dalis darbuotojų atsakė trumpai, nurodė tik vieną juos džiuginantį dalyką, kiti pateikė ir išsamesnes įžvalgas: „*Kad kolektyvas yra darnus, draugiškas, susibendravęs. Naujai atėję dirbti darbuotojai priimami šiltai, jiems suteikiama pagalba. Visi noriai ir aktyviai dalyvauja veiklose. Drąsiai gali išsakyti savo nuomonę. Siūloma ir leidžiama tobulėti ir siekti tikslų naudingų tiek sau tiek bendruomenei*“; „*Galiu dirbti savo darbą ir vadovas nestebi arba nekontroliuoja ką turiu kiekviename žingsnyje padaryti. Yra visiškas pasitikėjimas darbuotoju ir tolerancija*“.

4 respondentai nurodė, jog juos liūdina per didelis vaikų skaičius, o tam trūksta darbuotojų, tarp jų ir vyrų. Vienas iš tyrime dalyvavusių darbuotojų užsimena ir apie pagalbą teikiančių specialistų trūkumą: „trūksta specialistų pagalbos, konsultacijų darbui su vaikais, kuriems nėra spec. poreikių, tačiau turi ugdymosi sunkumų ir su jais iškyla iššūkių kasdieninėje veikloje“. Taip pat 2 darbuotojai pamini apie nelygias teises darbo įstaigoje, kitų darbuotojų kompetencijos trūkumą: „vertinamas vienodai mokytojos, nors jų darbo našumas ir krūvis skiriasi. Atlyginimas daug turinčių patirties didesnis, už tų, kuriems trūksta patirties, bet dirba daugiau“, „Yra darbuotojų be kompetencijų“. Vienas iš respondentų pažymi, jog „nėra laiko bendrauti su kolegomis dėl ribojimų“, tačiau apie ribojimus detalesnės informacijos nepateikia.

Darbuotojai nurodė, jog jų manymu trūksta didaktinių priemonių pagerinti ugdymosi kokybę: „individualiai trūksta inventoriaus grupėms. Išmaniųjų lentų arba projektoriaus“, „Interaktyvių ugdymo priemonių“. Taip pat 4 respondentai užsimena ir apie lauko erdvių ir pastato atnaujinimą būtinumą: „manau darželiui trūksta <...> išorinio pastato remonto, reikėtų atnaujinti asfalto dangą ir šaligatvius“, bei pamini, jog reikėtų „lėšų praturtinti ar įrengti naujas edukacines lauko erdves“.

* atsakymai į atvirus klausimus neverčiami procentine išraiška.

VILNIAUS LOPŠELIO-DARŽELIO „RŪTA“ TĖVŲ (GLOBĖJŲ, RŪPINTOJŲ) APKLAUSA

Didžiausią ugdymo įstaigos bendruomenės dalį sudaro šeimos, kurios patiki savo vaikų ugdymą darželiui. Bendraudami su vaikais, pedagogais, administracija, tėvai ne tik gali susidaryti nuomonę apie teikiamas ugdymo paslaugas, bet ir apie įstaigoje vyraujančią mikroklimatą, organizacijos kultūrą. Palanki darželio atmosfera, sklandi komunikacija šeimoms suteikia daugiau pasitikėjimo, kas ženkliai palengvina tarpusavio bendravimą ir bendradarbiavimą. Klausimyną ugdytinių tėvams (globėjams, rūpintojams) sudaro 15 teiginių, kuriuos buvo prašoma įvertinti skalėje nuo 1 iki 5, kai 1 – visiškai nesutinku, 2 – nesutinku, 3 – iš dalies sutinku, 4 – sutinku, 5 – visiškai sutinku, ir 1 laisvai pasirenkamas atviras klausimas. Apklausoje dalyvavo 13 respondentų. vieno respondento atsakymo vertė procentine išraiška* sudaro 7,7 proc. Analizuojant atsakymus procentinė vertė suapvalinta iki vienetų.

Didžioji dauguma respondentų teigiamai vertina savo vaikų savijautą darželyje (visiškai sutinka – 46 proc., sutinka – 54 proc.). Tėvai (globėjai, rūpintojai) atsakė, kad darželyje pakanka pažintinės, kūrybiškumą, sveikatingumą skatinančios veiklos (visiškai sutinka – 39 proc., sutinka – 46 proc., iš dalies sutinka – 15 proc.), taip pat didžioji dalis nurodė, kad informacija apie darželyje organizuojamus ir vykdomus įvairius renginius pasiekia laiku (visiškai sutinka – 23 proc., sutinka – 46 proc., iš dalies sutinka – 8 proc., nesutinka – 15 proc., visiškai nesutinka – 8 proc.). Turėtų būti atkreiptinas dėmesys dėl vaiko pasiekimų aptarimo, nes tai tobulintina sritis (vienas respondentas atvirame atsakyme teigia, kad nuo pat darželio lankymo pradžios nėra gavęs jokios informacijos apie savo vaiko pasiekimus ar raidą, taip pat pageidauja trumpos ataskaitos bent kas ketvirtį). Tėvų teiginiai, kad grupės auklėtojos sistemingai aptaria vaiko pasiekimus pasiskirstė taip: sutinka – 31 proc., iš dalies sutinka – 39 proc., nesutinka – 15 proc., visiškai nesutinka – 15 proc. Didžioji dalis respondentų sutinka, kad grupės auklėtojai laiku informuoja apie vykdomas veiklas, svarbius įvykius (visiškai sutinka – 23 proc., sutinka – 54 proc., iš dalies sutinka – 23 proc.). Taip pat didžioji dalis apklaustųjų patenkinti grupės auklėtojų darbu (visiškai sutinka – 31 proc., sutinka – 54 proc., iš dalies sutinka – 15 proc.). Nuomonės dėl teiginio, kad ugdymas darželyje organizuojamas šiuolaikiškai, pasitelkiant technologijas, skatinant vaikų kūrybiškumą, atsižvelgiant į jų poreikius ir amžiaus tarpsnį pasiskirstė skirtingai (visiškai sutinka – 23 proc., sutinka – 39 proc., iš dalies sutinka – 23 proc., nesutinka – 15 proc.). Prieštaringi buvo ir atsakymai dėl šeimų dalyvavimo darželio arba grupės organizuojamuose renginiuose, susirinkimuose (visiškai sutinka (dalyvauja) – 15 proc., sutinka (dalyvauja) – 54 proc., iš dalies sutinka (dalyvauja) – 15 proc., nesutinka (nedalyvauja) – 15 proc., visiškai nesutinka (nedalyvauja) – 15 proc.).

Respondentai žymėjo turintys gerus, pagarba ir pasitikėjimu grįstus santykius su auklėtojais (visiškai sutinka – 46 proc., sutinka – 46 proc., iš dalies sutinka – 8 proc.). Ne visi respondentai pažymi, kad gavo informaciją apie pagalbos šeimai galimybes vaiko ugdymo, priežiūros klausimais (visiškai sutinka – 31 proc., sutinka – 39 proc., iš dalies sutinka – 8 proc., nesutinka – 23 proc.).

Nagrinėjant tėvų (globėjų, rūpintojų) atsakymus matyti, kad ne visi apklaustieji žymi, kad ugdymo įstaigos administracija yra atvira ir, esant poreikiui, galima lengvai sutarti laiką pokalbiui (visiškai sutinka – 23 proc., sutinka – 39 proc., iš dalies sutinka – 31 proc., nesutinka – 8 proc.). Respondentų nuomonės, kad administracija tinkamai rūpinasi ugdymo įstaigos patalpomis ir lauko erdvėmis, todėl darželio aplinka yra tvarkinga ir prižiūrėta, pasiskirstė taip: visiškai sutinka – 68 proc., sutinka – 25 proc., iš dalies sutinka – 7 proc. Skirtingi vertinimai ir dėl teiginio, kad vaikai aprūpinti reikiamomis priemonėmis, žaislais, higienos priemonėmis (visiškai sutinka – 23 proc., sutinka – 54 proc., iš dalies sutinka – 15 proc., nesutinka – 8 proc.), taip pat ne visų apklaustųjų nuomone, administracija tinkamai rūpinasi ugdymo įstaigos patalpomis ir lauko erdvėmis, todėl darželio aplinka yra tvarkinga ir prižiūrėta (visiškai sutinka – 8 proc., sutinka – 31 proc., iš dalies sutinka – 46 proc., nesutinka – 15 proc.).

Vertindami bendrą atmosferą, tėvai (globėjai, rūpintojai) pažymi, kad lopšelyje-darželyje „Rūta“ dirba mandagūs ir maloniai bendraujantys su vaikais bei jų šeimomis darbuotojai (visiškai sutinka – 39 proc., sutinka – 54 proc., iš dalies sutinka – 8 proc.), o emocinis klimatas darželyje yra palankus vaikų ugdymui, darželyje vyrauja pozityvi nuotaika (visiškai sutinka – 23 proc., sutinka – 54 proc., iš dalies sutinka – 23 proc.)

Tėvams (globėjams, rūpintojams) buvo siūlomas vienas atviras klausimas „Kita informacija, kuria norėčiau pasidalinti...“ Iš pateiktų atsakymų matyti, kad tėvams kelia rūpestį menkas lauko inventoriaus, seni, susidėvėję žaislai, higienos priemonių trūkumas ir pan.: *Lauko inventorius yra labai menkas, o ir tas, kuris yra, labai skurdus ir pasenęs, todėl tėveliai turi rinkti pinigėlių žaislams, kad vaikai gautų priemonių ir turėtų, ką veikti“... „Taip pat higienos priemonės tenka vėl sunėsti tėveliams, t. y. servetėlės, drėgnos servetėlės, pleistriukai, o žaisliukai seni ir sudėvėti“.* Taip pat tėvai mano, kad reikalingas pastato ir lauko erdvių atnaujinimas, nes jaučiamasi nesaugiai: *„Taip pat darželis yra apverktinos būklės, vasarą labai karšta, o viduje jokio kondicionieriaus ar pan., karštomis dienomis būna ypač sunku, o jei dar ir padidėjusi tarša lauke, tada rekomenduojama likti viduje - vaikams būna ypač sunku....“.*

* atsakymai į atvirus klausimus neverčiami procentine išraiška.

„Darželio lauko aplinkai reiktų remonto, nes išsikraipiusios plytelės ir asfaltas neatrodo saugiai“....
„Šaligatviai darželio teritorijoje yra kritinės būklės, vaikai ir net suaugę ne kartą yra užkliuvę ir parkritę. Nesaugu“... Taip pat tėvai pageidauja daugiau dėmesio skirti informavimui apie vaikų ugdymą, tėvų įtraukimą į procesą ir pan.: „Norėtusi daugiau veiklų/renginių įtraukiant tėvelius (kad ir nuotoliniu būdu), norėtusi daugiau informacijos apie asmeninę vaiko raidą ir pasiekimus“.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Atsižvelgiant į tyrimo metu išaiškintas aplinkybes, nustatyta, kad ugdymo įstaigoje vyrauja gana palankus mikroklimatas, kurį daliai darbuotojų slopina šios darbe iškylančios problemos: vadovo nuvertinimas ir ignoravimas, konfliktai tarp vadovo ir darbuotojų, nepakankamai aiški ir efektyvi komunikacija, vadovo atvirumo stoka. Tyrimo metu paaiškėja ir tai, jog darbuotojai yra aprūpinti priemonėmis darbo funkcijoms atlikti, tačiau darbo kokybei pagerinti reiktų interaktyvių bei išmaniųjų darbo priemonių, naujų žaislų. Visgi, tyrimo rezultatai atskleidžia, jog stiprus palankios aplinkos bruožas – darbuotojų, tėvų bendradarbiavimas, pakankamas dėmesys darbuotojų motyvavimui ir skatinimui, tikslingas darbo organizavimas bei vadovo teikiamas grįžtamasis ryšys. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad ne visiems tėvams aiškūs vaiko pasiekimo vertinimai, ugdyme trūksta inovatyvumo, tėvų įtraukimo į procesą, nepakankamai informacijos apie pagalbos šeimai galimybes vaiko ugdymo, priežiūros klausimais, prasta pastato ir lauko erdvių situacija.

Apibendrinant tyrimo rezultatus, siūlomos rekomendacijos:

- Įstaigos vadovams dažniau organizuoti diskusijas bei individualius pokalbius su darbuotojais dėl jų atliekamo darbo ir tarpusavio santykių kolektyve gerinimo. Diskusijos metu stengtis išklaudyti darbuotojų asmenines nuomones ir atitinkamai į ją reaguoti.
- Atkreipti dėmesį į darbuotojų bei tėvų lūkesčius atnaujinti lauko erdves, aprūpinti darželį interaktyviomis bei išmaniomis darbo priemonėmis, nuolat atnaujinti edukacines priemones, žaislus, grupes aprūpinti reikiamomis higienos priemonėmis.
- Apsvarstyti kartu su darbuotojais ir tėvais komunikacijos būdus, kurie būtų aiškūs ir laisvai prieinami visai darželio bendruomenei, telkti bendruomenę, įtraukti tėvus į įstaigos gyvenimą.
- Apsvarstyti galimybes rengti komandos telkimo susitikimus neformalioje aplinkoje (šventės, renginiai, seminarai, komandiruotės, išvykos ir pan.).
- Stiprinti vaiko pažangos vertinimo sistemą, bendradarbiauti su tėvais, reguliariai teikti jiems informaciją apie vaiko pasiekimus, raidą, švietimo pagalbos galimybes.

* atsakymai į atvirus klausimus neverčiami procentine išraiška.